

Perspektívy vývoje lidstva

První přednáška

Dornach. 2. dubna 1921

GA 204

Rudolf Steiner

Oprávněná existence materialismu v 19. století z něhož zůstává jen poznání materiálního světa. Teoretický materialismus musí být překonán. Teoretický materialismus je jako zrcadlo vývoje v 19. století, ve kterém bylo fyzické tělo a zvláště jeho organizace ncn ově-smyslová vytvořena jako dokonalý otisk duševna-duchovna. Moric Benedikt - myšlení, které je zcela vtištěné do fyzická. Stenografie.

V druhé polovině 19. století se nachází doba materialistického vývoje. Dnes nás bude zajímat zpočátku více méně teoretická stránka tohoto materialistického vývoje. Mnohé z toho, co o této teoretické stránce materialistického vývoje řeknu, by mohlo být také řečeno rovněž tak o praktické stránce materialismu. Ale, jak jsem již řekl, dnes k tomu nebudeme přihlížet, ale budeme více méně pohlížet na to, co se vytvořilo v civilizovaném světě v druhé polovině 19. století jako materialistický světový názor.

Takové věci mají vlastně dvě stránky. Za prvé jde o to, že si musíme ujasnit, do jaké míry je třeba bojovat proti něčemu takovému jako je materialistický světový názor, abychom mohli v sobě nést všechny představy a ideje, kterými se musíme vyzbrojit, abychom mohli odmítnout materialistický světový- názor jako takový. Avšak vedle tohoto vyzbrojení se nutnými představami, je nutné z hlediska duchovní vědy učinit ještě něco jiného. Je zapotřebí, abychom tento materialistický způsob představování pochopili, a to nejprve podle jeho

obsahu, a zadruhé abychom pochopili, do jaké míry mohl tento materialistický světový názor vystoupit ve vývoji lidstva.

Může se to jevit jako jistý rozpor, jestliže na jedné straně požadujeme, že se musí proti materialistického světového názoru umět bojovat, a na druhé straně požadujeme jeho pochopení. Pro toho, kdo stojí na půdě duchovní vědy, to ve skutečnosti žádným rozporem není, ale je to jen rozporem zdánlivým. Věc se má naopak takto: Během vývoje lidstva musejí přicházet okamžiky, kdy je lidstvo jaksi stahováno dolů, kdy je lidstvo přiváděno těmito okamžiky pod určitou úroveň, aby se potom mohlo opět svými vlastními silami pozvednout. A nebylo by pro lidstvo žádnou pomocí, kdyby mohlo být před tímto sestupem chráněno nějakým božským opatřením, aby nemuselo prodělat sestupné bytí. Pro lidstvo je naprosto nutné, jestliže má dospět k úplné svobodě, aby prožilo sestupný vývoj jak ve světových názorech, tak i v životě. A nebezpečí nespočívá vlastně v tom, že v pravý čas - a to byl pro teoretický materialismus vlastně střed 19. století - něco takového vystoupí, ale toto nebezpečí spočívá v tom, že když něco takového vystoupilo během normálního vývoje, že se potom na tom trvá, že se potom to, co je nutné pro určitou dobu, přenáší do dob následujících. A můžeme-li říci, že materialismus byl v polovině 19. století v jistém smyslu pro lidstvo zkouškou, kterou muselo lidstvo prodělat, tak je na druhé straně také správné říci, že lpění na materialismu musí nyní přinášet strašné škody a že to, co proděláváme jako strašné světové katastrofy lidstva, spočívá právě v tom, že lidstvo by chtělo v širokých kruzích lpět na tomto materialismu.

Co vlastně znamená teoretický materialismus? Teoretický materialismus je názor, že člověk je výsledkem toho, čím jsou materiální procesy v jeho fyzickém těle. Teoretický materialismus studuje jen fyzicky- smyslové procesy fyzického těla a i když je nyní to, čeho v tomto studiu dosáhl, více méně v počátku, tak již vyvozuje závěry ohledně světového názoru. Tento teoretický materialismus vysvětluje člověka jako jakousi výslednici působení fyzických sil. Zavedl ale také zkoumání fyzické stránky člověka. Toto, tedy další zkoumání fyzické stránky člověka, je něčím, co musí zůstat. To, co se vyvodilo v 19. století jako důsledek z tohoto fyzického zkoumání, musí zůstat přechodným jevem ve vývoji lidstva. Ale tento přechodný jev nejprve chceme pochopit jako takový.

O co se zde vlastně jedná? Tedy, jestliže pohlížíme zpět na vývoj lidstva a na základě toho, co jsem podal v knize „Tajná vědy v nástinu“, 1 pohlížíme dostatečně daleko nazpět, potom musíme říci: Tato lidská bytost prodělala nejrůznější stádia svého vývoje. Stačí se jen omezit na to, co lidská bytost

prodělala během samotného zemského vývoje, a musíme říci: Tato lidská bytost vyšla během zemského vývoje z formy, která byla v poměru k jejímu dnešnímu ztvárnění primitivní, proměňovala potom tuto vytvořenou formu a blížila se stále více oné podobě, kterou má člověk dnes. Jestliže se zabýváme hrubými rysy tohoto lidského utváření, pak nemůžeme pozorovat - sledujeme-li historicky život člověka - tak mimořádně velké rozdíly. Ten kdo chce pomocí prostředků, které jsou používány pro studium zevních dějin, srovnávat podobu dávného Egyptána nebo dokonce Inda s podobou dnešního člověka, tak spatří jen velmi malé rozdíly, jestliže používá jen toto hrubé pozorování. Pokud jde o toto hrubé pozorování vystupují velké rozdíly vůči primitivním formám, které měl pračlověk v dobách, které leží daleko za historicky doloženými dobami. Když však přistoupíme k jemnějším pozorováním, jestliže přistoupíme k tomu, co se skrývá před zevním pohledem, potom již neplatí to, co jsem právě řekl, potom musíme říci: Mezi organismem dnešního civilizovaného člověka a organismem dávného Egyptána nebo dokonce dávného Řeka či Řimana je velmi významný rozdíl. A i když se proměna uskutečnila v historických dobách způsobem mnohem jemnějším, tak se přece jen uskutečnila, pokud jde o celkové jemnější utváření lidského organismu. A co se zde uskutečnilo, to dosáhlo jisté kulminace, jistého vrcholu v polovině 19. století. Jakkoli to zní paradoxně, je tomu naprosto tak, že pokud jde o vnitřní formování lidského organismu, pokud jde o to, čím se může stát lidský organismus, pak byl člověk kolem poloviny 19. století nejdokonalejším a právě od této doby vstupuje opět do jakési dekadence, kdy lidský organismus začíná prodělávat zpětnou proměnu. Proto tomu bylo v polovině 19. století tak, že byly vytvořeny nejdokonaleji zejména ty orgány, které jsou jakožto fyzické orgány nástrojem myšlení.

To, co nazýváme lidským rozumem, lidským intelektem, to přece potřebuje fyzické orgány. Tyto fyzické orgány byly v dřívějších dobách daleko méně vyvinuty než v polovině 19. století. Je tomu naprosto tak, že to, co obdivujeme například na Řekovi, co obdivujeme dokonce na takových dokonalých Řecích, jako byli Platon nebo Aristoteles, to spočívá v tom, že tito Řekové neměli tak dokonalé orgány myšlení v čistě fyzickém smyslu, jako je měli lidé v polovině 19. století. Chceme-li, můžeme říci: Díky Bohu, že lidé řecké doby neměli tak dokonalé orgány myšlení jako lidé v 19. století! A jsme-li střízlivým, suchopárným člověkem 19. století a chceme-li si tuto suchopárnost uchovat, potom můžeme říci: Řekové byli takovými dětmi, které neměli ještě ony dokonalé orgány myšlení, jaké má člověk v 19. století, a musíme proto s jistotou

mírou shovívavosti shlížet na to, co Platon a Aristoteles vytvořili. Gymnasijní učitelé to často činí, cítíce se nesmírně povzneseni v kritizování Platona a Aristotela. Ale dokonale pochopíme to, co jsem zde právě naznačil jen tehdy, když se seznámíme s lidmi, kteří také existují, kteří mají až k jistému stupni jakousi schopnost jasnozření, pochopíme to, co můžeme nazvat v nejlepším smyslu jak msi jasnovidným vědomím.

U lidí, kteří mají dnes takové jasnovidné vědomí, může existence tohoto jasnovidného vědomí - ti, kteří by snad v tomto auditoriu měli takovéto jasnovidné vědomí necht' mi laskavě prominou, že tuto pravdu vyprávím - může právě toto spočívat na nedostatečném vytvoření orgánů myšlení. Je to zcela obyčejný jev, že se můžeme v našem dnešním světě setkat s lidmi s jasnovidným vědomím, kteří vlastně z toho, co dnes nazýváme vědecký m myšlením, mají mimořádně málo. A jako je toto pravdou, tak je pravdou také to, že takoví jasnovidní lidé mohou dospět k tomu, aby jisté věci, které svým poznáním získávají, nakreslili nebo vyprávěli. a že v těchto vyprávěních, v těchto kresbách žijí myšlenky, které jsou mnohem chytřejší, než jsou myšlenky oněch lidí, kteří aniž vyvíjejí jasnozření, pracují s těmi nejlepšími nástroji intelektu. Může se stát, že hloupé - promiňte mi ten výraz - jasnozřivé osoby, hloupé z hlediska dnešní vědy, produkují myšlenky, kterými se sami stávají chytřejšími, ale tyto myšlenky jsou chytřejší než myšlenky vědců, kteří jsou v současnosti největšími autoritami.

To je naprostá skutečnost. A v čem spočívá? Spočívá v tom, že takovéto jasnovidné osoby nemají zapotřebí nijak napínat své orgány myšlení, aby dospěly k těmto myšlenkám. Vytvářejí příslušné obrazy z duchovního světa, v nichž jsou již myšlenky hotové, zatímco ostatní lidé, kteří nejsou jasnovidní, dovedou jen myslit, musí vypěstovat k vytvoření svých myšlenek své orgány myšlení.

Předpokládejme, že takové jasnovidné osoby přináší v různých obrazech něco z duchovního světa: že to zde (kresba červeně) by bylo něco, co přichází prostřednictvím takové jasnovidné osoby z duchovního světa. Ale zde uvnitř jsou myšlenky, je tu myšlenkové tkanivo. To však tyto jasnovidné osoby nemyslí, ale zří a vynáší to z duchovního světa, přitom nemají zapotřebí napínat své orgány myšlení.

Pohledme nyní na toho, kdo není nadaný jasnovidností, ale kdo umí myslit a u koho neexistuje nic z oné červené, kterou ze sebe nevytváří a také nepřináší z duchovního světa tuto myšlenkovou kostru (kresba vlevo), ale namáhá své

orgány myšlení a přináší do světa tuto myšlenkovou kostru pomocí svých orgánů myšlení.

Při pozorování dnešního člověka můžeme všude pozorovat jisté odstupňování mezi těmito dvěma extrémy. Pro toho, kdo svou schopnost nazírání nevyškolil, je velmi obtížné rozeznávat jestli ten druhý je skutečně chytrý ve smyslu, že myslí svými orgány myšlení, nebo zda vůbec svými orgány myšlení nemyslí, ale spíše něco odkudsi získává do svého vědomí a že se u něj vyvíjí jen to, co je obrazné, co je imaginativní, ale tak slabé, že to sám nepozoruje. A tak dnes existují různí lidé, kteří tvoří velmi chytré myšlenky; ale přitom vůbec nemusí být chytrí, zatímco jiní myslí velmi chytré myšlenky, a přitom nemají vůbec žádný vztah k duchovnímu světu.

Učit se toto rozlišovat patří k významným psychologickým úkolům v naší době a poskytuje základ k důležitým znalostem o člověku v současnosti. Vezmete-li toto jako vysvětlení, tak nám nebude již tak nepochopitelné, že se empirickému nadmyslovému pozorování právě ukazuje, že v polovině 19. století měl lidský organismus u většiny lidí právě nejdokonalejší orgány myšlení. Nikdy se nemyslílo tak hodně jako v polovině 19. století, a tak málo chytře jako právě v tomto období.

Jděte nyní nazpět - to dnes lidé vůbec nečiní - do 20. století nebo před 20. léta 19. století a přečtěte, co bylo tehdy vědecky produkováno. potom uvidíte: To má ještě zcela jiný tón. zda ještě nežije ono abstraktní myšlení odkázané na lidské fyzické orgány myšlení jako v pozdější době a již vůbec nemluvě o takových věcech, jak je vytvořili třeba takový Herder, Goethe a Schiller. Že se tomu nevěří a že dnes komentáře hovoří tak, jako by tomu tak nebylo, na tom nezáleží. Neboť ti, kteří tyto komentáře píšou a domnívají se, že Goethovi, Schillerovi a Herderovi rozumějí, ti jim právě vůbec nerozumějí, ti nevidí, co je u nich nejdůležitější.

Je důležitou skutečností, že kolem poloviny 19. století dosáhl lidský organismus, pokud jde o jeho fyzické utváření, jakési kulminace, vrcholu a že od oné doby opět klesá a to rychle - z hlediska jistého rozumového chápání světa.

S touto skutečností však souvisí vytváření materialismu v polovině 19. století. Neboť čím potom vlastně je tento lidský organismus? Tento lidský organismus je věrným otiskem duchovně-duševní stránky člověka. Není vůbec divu, že se nejednomu člověku, který právě nemůže pochopit tuto duchovně-duševní stránku, jeví tento lidský organismus ve své stavbě jako vysvětlení celého

člověka. Zvláště když si člověk všímá organizace hlavy a v hlavě opět organizace nervově-smyslové, potom to vystupuje velmi silně.

Zmínil jsem se nedávno ve Stuttgartu ve svých přednáškách o zážitku, který je skutečně vhodný, aby tuto záležitost osvětlil. Řekl jsem: Bylo to na začátku 20. století v jednom shromáždění berlínského spolku Giordana Bruna', zde hovořil nejprve jistý člověk - takový, kterého nazývám skalním materialistou - a byl to velmi zběhlý materialista, který' znal velmi dobře stavbu mozku, jak se dnes skutečně zná stavba mozku, když ji člověk svědomitě studuje. A byl to jeden z oněch lidí, kteří vidí v analýze stavby mozku vlastně již celou nauku o duši, kteří říkají: „Musíme jen poznat, jak mozek pracuje, potom máme duši, potom popisujeme duši.“ Nyní to začalo být zajímavé, onen člověk namaloval na tabuli tyto různé partie mozku, tedy spojovací provazce a tak dále a vytvořil zde právě onen podivuhodný obraz, který dostaneme, sledujeme-li tuto stavbu lidského mozku. A onen člověk se domníval, že právě tímto líčením vyjádřil něco, co je naukou o duši. Když přednesl své výklady, zvedl se kovaný filosof, stoupenec Herbarta¹. A tento herbartovec řekl: „Proti názorům, které zde tento člověk rozvinul, že máme již nauku o duši, když se vysvětlí stavba mozku, proti těmto názorům se ovšem musím rozhodně ohradit, ale proti kresbě, kterou nakreslil, se ovšem nemusím vůbec stavět, tato kresba souhlasí zcela s mým herbartovským názorem, že se představy společně sdružují, že od jedné představy k druhé jdou jisté spojovací provazce, které mají čistě duševní charakter.“ A připojil k tomu, že on by mohl jako herbartovec zcela dobře nakreslit stejnou kresbu, u níž by však ony jednotlivé kruhy neznamenal party mozku, ale komplexy představ. Ale kresba by zůstala stejná!

Velmi zajímavé, vidíte! Jde-li o to postavit tu věc do skutečnosti, jsou zde lidé se zcela opačným názorem. Jestliže kreslí stejnou věc. tak musí vlastně kreslit totéž i když jeden z nich je herbartovský filozof a druhý materialistický fyziolog. V čem to spočívá? To spočívá v tom, že je tomu skutečně takto: Máme zde duchovně-duševní bytost člověka, kterou neseme v sobě. A tato duchovně-duševní bytost, je tvůrcem celého našeho organismu. A nemůžeme se divit tomu, že zde, kde se nachází nejdokonalejší část tohoto organismu, to jest v nervové soustavě mozku. se nachází také otisk, který' vytváří duchovně-duševní bytost, který¹ se podobá této duchovně-duševní bytosti. Je tomu skutečně tak. že tam, kde je takřikajíc člověk nejvíce člověkem, totiž ve své nervově-smyslové soustavě, že se zde nachází věrný otisk duchovně-duševní bytosti, takže ten, kdo se spokojí jen s otiskem, kdo tedy chce mít před sebou

především něco srny šlového a spokojí se s otiskem, vidí skutečně totéž, co vidíme nejprve, pokud jde o člověka v duchovně-duševní sféře, vidí to také v tomto otisku. A protože nemá žádnou touhu po tom duchovně-duševním, protože chce jaksí jen otisk, tak se drží stavby mozku. A protože se tato stavba mozku ukazuje pozorovateli kolem poloviny 19. století jako dokonalá, tak bylo opět nesmírně snadné, vezmeme-li založení tehdejšího lidstva, vytvořit teoretický materialismus.

Neboť co máme vlastně u člověka před sebou, jestliže pozorujeme člověka jako takového - chci ho zde schematicky nakreslit - a potom vezmeme stavbu mozku, tak je tomu skutečně tak, že člověk je nejdříve bytostí trojčlennou, jak víme: člověk údů, člověk rytmický a člověk nervově-smyslový. Pohlédneme-li na člověka nervově-smyslového, tak před sebou máme nejdokonalejší část člověka, mohli bychom říci nejlidštější část. V této nejlidštější části se zrcadlí zevní svět. Chci toto zrcadlení naznačit tím, že například vnímání označím okem. Mohl bych také vnímání označit uchem atd. Zevní svět se tedy zrcadlí v člověku, takže máme stavbu člověka a zrcadlení zevního světa v tomto člověku. Pozorujeme-li takto člověka, potom nemůžeme vlastně udělat nic jiného, dokonce jestliže vycházíme nad rámec materialistických představ, které jsou často hrubé, nemůžeme učinit nic jiného, než vykládat člověka materialistickým způsobem. Neboť na jedné straně máme stavbu člověka. Tuto stavbu můžeme sledovat ve všech jejích jemnějších strukturách a obdržíme, čím více postupujeme vzhůru k organizaci hlavy, věrný otisk duchovně-duševní bytosti. A můžeme potom dále sledovat to, co se zrcadlí v člověku z vnějšího světa. To je pouhý obraz. Máme zde tedy realitu člověka, kterou můžeme sledovat do jejích jemnějších struktur, a pak zde máme obraz světa.

Držme se toho velmi pevně. Máme realitu člověka v jeho stavbě orgánů a máme to, co se uvnitř člověka zrcadlí. To je vlastně vše, co je nejprve k dispozici zevnímu smyslovému pozorování. U tohoto zevního smyslového pozorování existuje v podstatě toto: Celá tato struktura člověka se rozpadá, když člověk zemře, rozpadá se jako mrtvola. Mimo to v ní existují obrazy zevního světa. Když rozbijete zrcadlo, nemůže se již nic zrcadlit, obrazy tedy také zanikají, když člověk prochází smrtí. Což není tedy samozřejmé, že zde neexistuje pro zevní smyslově-fyzické pozorování nic jiného, než to, co jsem právě uvedl, že zde musíme říci, že se fyzická struktura člověka smrtí rozpadá? Ta zrcadlila dříve vnější svět. To, co nese člověk v duši je zrcadelný obraz, ten však zaniká. Materialismus 19. století tuto skutečnost jednoduše vytyčil. Musil ji vytyčit, protože nakonec nevěděl o něčem jiném. Věc se však již stává jinou, zabývá-

me-li se poněkud lidským duchovním a duševním životem. Zde ale vstupujeme již do oblasti, kam nemůže proniknout fyzicky -smyslové pozorování.

Obraťme se nyní k řadě skutečností, které jsou nám velmi blízké při nichž stojíme vůči vnějšímu světu jako pozorovatelé. Přitom pozorujeme věci, které máme během v uhnání jako představy. Ale máme také paměť, máme schopnost rozpomínání se neboli schopnost vzpomínky. To, co prožíváme ve vnějším světě, můžeme opět vynášet v obrazech z hlubin nitra své bytosti. Víme, jaký význam má vzpomínka pro člověka. Zůstaňme nyní nejprve u této řady skutečností. Vezměte například tyto dva zážitky. Pohlížíte na něco ve vnějším světě svýma očima nebo něco slyšíte svýma ušima, nebo něco vnímáte jinak svými smysly. Zde jste v duševní činnosti. To, co vnímáte, potom přechází do vašeho života představí To, co jste prožili, můžete opět za pár dní vyzvednout v obrazech z nitra své duše. Nějakým způsobem to, co do vás vstupuje, opět ze sebe vyzvedáte. Není obtížné poznat, že to, co zde proniká do duše, musí pocházet z vnějšího světa. Nechci se nyní pouštět do něčeho jiného než do této čisté skutečnosti, u níž je patrné, že to, na co si takto vzpomínáme, musí přicházet z vnějšího světa. Neboť když jste spatřili nějaký červený předmět, tak si potom opět na tento červený předmět vzpomínáte a to, co se ve vás událo, je jen obraz tohoto červeného předmětu, který ve vás opět vzhází. Je to tedy něco, co zevní svět do vás vtisknul a to vtisknul hlouběji, než když hojen uplatňujete svými představami o vnějším světě. Ale představte si nyní: Přistoupíte k něčemu, pozorujete to, jste tedy v duševní činnosti vůči pozorovanému předmětu. Polom opustíte tuto činnost a po několika dnech dostanete podnět vyzvednout opět z nitra své bytosti obrazy onoho pozorovaného předmětu, najednou jsou obrazy onoho předmětu zde. Jsou sice vybledlejší, ale jsou zde, jsou zde u člověka. Ale co se odehrávalo v onom mezidobí?

Nyní vás prosím, mějte na zřeteli, co jsem vám nyní řekl, a srovnajte tuto zvláštní hru současných představ vnímání a představ vzpomínek s tím, co dobře znáte jako obraz snu. Snadno můžete zpozorovat, jak souvisí snění se schopností vzpomínky. Je jen třeba, aby snové představy, nebyly příliš konfusní, zmatené, potom můžete spatřit, jak navazují na vzpomínkové představy, jak zde tedy existuje jistá spřízněnost mezi sněním a tím, co zde přechází ze živoucích představ do vzpomínky.

Ale nyní pozorujte něco jiného: Člověk musí být organicky dokonale zdráv, jestliže chce, abych takříkajíc, snášet snění správným způsobem. Ke snění patří, že se člověk má organicky plně v rukou, že může vždy znovu vystupovat

moment, kdy víme: To byl sen. Něco musí být v nepořádku, jestliže by někdo nemohl dosáhnout okamžiku, kdy by dokonale zpozoroval: Něco bylo snem. Poznali jsme lidi, kteří snili, že jim byla stála hlava. Nyní si představte, že tito lidé nejsou schopni dostatečně rozlišovat mezi oním stětim hlavy ve snu a věřili by, že jim byla hlava skutečně stála a přece by musili dál žít, představte si jen, jak málo by mohli takoví lidé, aniž by se stali popletenými, uspořádat skutečnosti pomoci rozlišování. Museli by neustále prožívat: „přicházím právě ze stěti“. A jestliže bychom museli předpokládat, že oni by tomu musili věřit, potom si můžeme utvořit úsudek, jaká slova by musila vycházet z jejich rtů. Jde tedy o to, že člověk má stále možnost mít sám sebe ve svých rukou. aby mohl svým představováním rozlišovat sny od skutečnosti, v níž se nachází. Ale existují lidé, kteří toho nejsou schopni. Existují lidé, kteří prožívají různé halucinace, vize a podobně a pokládají to za skutečnost. Tito lidé nedokáží rozlišovat mezi snem a skutečnosti, takoví lidé se nemají tak pevně v rukou. Co to znamená? To znamená, že u těchto lidí má to, co žije ve snu, vliv na jejich organizaci, to znamená, že jejich organizace je přizpůsobena snovým představám. Tito lidé nemají někde ve své nervové soustavě plně vytvořeno něco, co by mělo být u nich plně vytvořeno a proto je u nich sen činný a může v nich působit.

Jestliže tedy někdo není schopný rozlišovat mezi svými snovými představami a skutečností, potom to znamená, že v něm působí snová síla organizujícím způsobem. Jestliže by se sen zmocnil celého našeho mozku, pokládali bychom potom celý vnější svět za sen. Ten kdo dovede pozorovat takovou skutečnost v jejím plném významu, ten potom může dojít k závěrům, k nimž se však naše obyčejná věda nechce vyšvihnout, protože k tomu nemá odvalu, takový člověk dospěje k tomu, že spatří, že v tom, co působí jako síla ve snovém životě, je totéž, co v nás působí jako organizující a oživující síly. Jen tím, že je náš organismus jaksi v sobě konsolidovaný, že má tak pevné struktury, že odolává obyčejnému snu, jen tím nemá síla obyčejného snu onu moc, která by mohla roztrhnout jeho strukturu a člověk díky oné pevné struktuře může rozlišovat snové zážitky od skutečných.

Je-li však dítě malé a roste, ledy je-li stále větší a větší, je zde v něm jistá síla. Je to stejná síla, která je ve snu. na kterou ve snu pohlížíme. Ale když na nic nepohlížíme, jestliže tedy působí v těle, potom je silou. pomocí níž rosteme. Ale není třeba jít tak daleko, abychom pohlíželi na růst. Také když denně jíte a snědenou stravu v sobě trávíte, když ji šíříte v celém organismu, tak se to děje pomocí síly, která je činná ve snu. Proto když není v organismu něco v pořádku,

souvisí to také s nesprávným sněním. Je to stejná síla, která působí ve snovém životě tak, že se člověku jeví jako zevní, a která zde v člověku působí až do sil trávení.

Tak můžeme říci: Jen když pohlížíme na život člověka správně, vnímáme působící snovou sílu v jeho organismu. A když líčím tuto působící sílu, vstupuji vlastně při tomto líčení na stejné cesty, na něž musím vstoupit, popisují-li éterné tělo člověka.

Pomyslete si, že by někdo mohl vybádat vše, co v člověku roste od dětského věku, co v člověku způsobuje trávení, co v člověku působí, aby se udržel v činnosti celý organismus, pomyslete si, že bych mohl vzít tuto celou soustavu sil, vyjmout ji z člověka a postavit ji před člověka, potom bych postavil před člověka éterné tělo. Toto éterné tělo, tedy toto tělo, které se projevuje ve snu jen v nepravidelnostech, bylo v sobě mnohem více vytvořeno před oním okamžikem v 19. století, který jsem uvedl. Stávalo se ve své struktuře stále slabším a slabším. Zatímco fyzické tělo se stávalo ve své struktuře stále silnějším a silnějším. Éterné tělo může představovat něco v obrazech, může mít snové imaginace, ale nemůže myslet. A pokud v nějakém člověku v současnosti začíná být toto éterné tělo zvláště silně činné, potom se stane tím, co jsem předtím řekl, stává se poněkud jasnovidným, ale může potom méně myslet, neboť k myšlení potřebuje právě fyzické tělo.

Proto se nemůžeme dívat, že lidé, když měli v 19. století pocit, že mohou zvláště dobře myslet, byli vlastně hnáni k materialismu. To, co jim v tomto myšlení nejvíce pomáhalo, bylo jejich fyzické tělo. Ale právě s tímto myšlením, s tímto fyzickým myšlením souvisí zvláštní charakter paměti, který se vyvinul v 19. století, je to paměť, která je co možná nejméně obrazná, která probíhá co možná nejvíce v abstrakcích.

Zajímavý je tento úkaz. Častěji jsem uvedl příklad kriminálního antropologa Morice Benedikta.5 chtěl bych také dnes uvést zajímavý zážitek, který on sám vypráví ve své knize životních vzpomínek. Měl pronést řeč na jednom shromáždění přírodních badatelů a nyní vypráví, že se na tuto řeč, když ve dne v noci nespál, připravoval po dobu 22 nocí. 22 nocí si připravoval svou řeč a poslední den, dříve než tuto řeč pronesl, objevil se u něj novinář, který- měl tuto řeč otisknout. Benedikt mu ji nadiktoval. Neměl vůbec tu řeč napsanou, vypráví, že ji měl jen vtištěnu v paměti. Nadiktoval ji tedy tomu novináři v pokojíku a potom ji pronesl na shromáždění přírodních badatelů. To, co novinář otiskl podle diktátu, slovo od slova zcela přesně souhlasilo s tím, co Benedikt potom pronesl na shromáždění přírodních badatelů. Musím říci, že

jsem něco tak mimořádného obdivoval! Neboť obdivujeme vždy to, co bychom nikdy nemohli dokázat. To je tedy velmi zajímavý úkaz. Ten muž pracoval 22 nocí na tom, aby vtiskl slovo za slovem do své organizace, co připravoval, takže by nikdy nemohl říci nějakou větu v jejím slovosledu jinak, než jak seděla v jeho organismu - tak pevně zde seděla.

Něco takového je možné jen tehdy, když se muže celá řeč vtisknout do fyzického organismu absolutně z doslovného znění, jež se pozvolna formuluje.

Je zcela správné, že to, co se vymýšlí, se vtiskuje do fyzického organismu tak pevně, jak pevně buduje přírodní síla soustavu kostí. Potom spočívá celá tato řeč jako kostra ve fyzickém organismu. Paměť je obyčejně vázána na éterné tělo, ale zde se éterné tělo otisklo zcela do fyzického organismu. Celý fyzický organismus má v sobě něco, jako má v sobě kosti, co zde stojí jako kostra oné Benediktovy řeči. Potom se může učinit něco takového, jak to učinil profesor Benedikt. A něco takového je možné jen tehdy, když je tento fyzický organismus vytvořen ve své nervové struktuře takovým způsobem, že přijímá do své plastičnosti bez odporu, co se do něj vpravuje ovšem postupně - muselo to být vpravováno 22 dní popřípadě 22 nocí.

Nemůžeme se tedy divit tomu, že někdo, kdo takto pracuje na svém fyzickém těle, získá pocit, že je toto fyzické tělo v člověku tím jediným, co je činným. A život člověka se stal již takovým, že se zcela vpravil do fyzického těla, a proto také člověk dospěl k víře: Fyzické tělo je v organizaci člověka vším. Nevěřím tomu, že by jiné období než toto, které připisuje fyzickému tělu tak velkou hodnotu, že by mohlo dospět k tak grotesknímu vynálezu - promiňte mi ten výraz - jako je stenografie. Neboť nepřipisovali jsme přece, když jsme neměli stenografii, takovou hodnotu tomu, aby bylo bezpodmínečně tak pevně zachováno pořadí slov a aby byla slova tak pevně vytištěna, jak chtějí být zachována ve stenogramu. Tak je může vtisknout jen otisk ve fyzickém těle. Tedy jen zvláštní záliba pro otisknutí ve fyzickém těle způsobuje také jinou zálibu: zachovat toto otisknuté slovo, jako něco, co je vyzdvíženo o stupeň výše. Zde by totiž stenografie neměla co pohledávat, kdybychom chtěli zachovat ony formy, které se otiskují v éterném těle. K tomu již náležela materialistická tendence, aby vynalezla něco tak groteskního jako je stenografie.

To jsem tedy chtěl připojit jen jako vysvětlení k tomu, čím bych chtěl přispět, aby se pochopilo, proč vystoupil materialismus v 19. století. Lidstvo dosáhlo jistého uzpůsobení, které mělo sklon vpravovat duchovně-duševní bytost člověka do fyzického organismu. Musíte to, co jsem řekl, brát jako ilustraci, nikoli jako kritiku stenografie. Nechci, aby se stenografie dnes ihned

odstranila. To není nikdy tendence, která je základem takových charakteristik. Neboť si musíme zcela uvědomit: Tím, že něčemu rozumíme, nechceme to ihned zcela odstranit! Ve světě existuje mnoho věcí, které jsou nutné k životu, které ale také nemohou sloužit ke všemu - nechci to téma dále rozvádět - a které přece musíme v jejich nutnosti chápat. Ale žijeme - to musíme vždy znovu a znovu zdůrazňovat - v období, v němž je naprosto nutné poněkud více pronikat jak do hlubin vývoje přírody, tak do hlubin vývoje kultury. Je nutné si říci: Odkud přichází ten či onen úkaz? Neboť pouhým nesnášenlivým odsuzováním a negativní kritikou se nic nepořídí, neboť musíme všechny věci světa skutečně chápat.

To, co jsem dnes uvedl, bych chtěl shrnout v tom smyslu, že vývoj lidstva nám ukazuje, že dokonalé završení struktury fyzického těla dosáhlo v polovině 19. století jaksi svého vrcholu a že nyní opět nastává jeho úpadek, dekadence a že tímto zdokonalením fyzického těla souvisí rozmach teoretického materialismu. V nejbližších dnech budeme mít možnost ještě něco říci o těchto věcech z toho či onoho hlediska. Dnes jsem chtěl před vás postavit právě toto, co jsem zde shrnul.